

تجویز عدالت اجتماعی برای مقاومت فعالانه

علیرضا سجادیه
عضو هیئت علمی دانشگاه تهران
پژوهشگر رصدخانه عدالت اجتماعی مرکز رشد دانشگاه امام صادق(ع)

نزدیک به دو ماه از آغاز دفاع مقدس ۱۲ روزه ملت ایران می‌گذرد. چه در حین جنگ و خاصه پس از آن تحلیل‌گران گوناگونی از زوایای متعدد بسته‌های متنوعی از اقدامات، برنامه‌ها، خط‌مشی‌ها و کلان سیاست‌ها را به نظام حکمرانی و حاکمیتی کشور ارائه داده‌اند. فارغ از محتوای این پیشنهادها، عنصر اساسی مغفول در اکثر این متون یا گفت‌وگوهای سیاسی، فقدان یک کلان‌الگو یا چهارچوب تحلیل موقعیت مسئله جنگ و حرکت نظام‌وار و منظم از آن به سمت خط‌مشی‌های مشخص بود. در واقع نوعی سکوت بین چهارچوب‌های تحلیلی پیشنهادگران با نسخه‌های تجویز‌شده احساس می‌شود. به نظر می‌رسد سرعت و شدت تحولات کنونی به حدی است که نسخه‌های سریع و فست فودی نه تنها کمکی به نظام اجرایی کشور نخواهد کرد، بلکه به گنجی و ناتوانی مزمن آن خواهد افزود و آن را هر روز به سمت وسوی (بخوانید چاه) جدیدی سوق خواهد داد. در کوران چنین تحولاتی، خط‌مشی‌گذار و مجریان اصلی نیازمند فهم و توافقی همگانی درباره صحنه میدانی و علل و عوامل خلق و پیشبرد آن هستند. به معنای دقیق‌تر، به جای دواها و داروهای متعدد و بعضاً متضاد نیازمند «دستگاه محاسباتی پیچیده و پیش‌بینی‌کننده» هستیم. دستگاه محاسباتی مذکور - که به اختصار می‌توان آن را عقلانیت نامید - باید بر پایه اصول و ارزش‌های کلان بومی و البته دارای توان تحلیل و محاسبه اقتضائات ملی و فراملی باشد. از آنجاکه عدالت اجتماعی را باید مهم‌ترین ارزش و غایت هر نظام حاکمیتی دانست، بنابراین هر نوع تحلیل و تجویز - در شرایط جنگ و صلح - باید از دریچه این ارزش محوری صورت گیرد، در نتیجه تلاش خواهیم کرد اجزا و عناصر دستگاه محاسباتی عدالت بنیان را معرفی و مبتنی بر آن اولویت‌های نظام خط‌مشی‌گذاری در دوران حاضر را دقیق‌تر ترسیم کنیم. اگر عدالت اجتماعی را نرم‌افزار و مکانیسم اداره و حرکت جامعه به سمت توحید تعریف کنیم (تراب‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸) در آن صورت هم شناخت اجزای اصلی و محوری این مکانیسم، هم غایت و جهت آن و هم ورژن‌های ارتقا یافته از آن در هر برهه زمانی لازم است. در واقع مشابه هر نوع نرم‌افزار مرسوم برای رایانه که در عین وجود عناصر ثابت، مؤلفه‌های ارتقای بخش و مؤلفه‌های موقت نیز در آنها مشاهده می‌شود، مغزافزار اداره عادلانه جامعه نیز واجد چنین عناصری است. مطابق با آنچه از نظریه اسلامی چهار بُعد معنویت، انسجام اجتماعی، حاکمیت قوی - عادل و معیشت عمومی متوازن جزء ذاتیات هر نرم‌افزار (عقلانیت) عادلانه جامعه است. طبیعتاً شرایط زمانی - مکانی می‌توانند در فهم و تجویز ما برای این ابعاد اثرگذار باشند.

با تحلیل توحیدی - میدانی شرایط جنگ ۱۲ روزه می‌توان گفت که اتصال و تقویت کانال «معنویت - انسجام اجتماعی» توانست ضعف یا فقدان وجود مؤثر سایر بازوهای تحقق عدالت اجتماعی را جبران و وجهه سلبی عدالت اجتماعی - مبارزه با طاعت - را متمایز و متجلی کند. طبیعتاً این نقطه (انسجام اجتماعی) در طول جنگ پنهان در این سال‌ها می‌رفت که به نقطه ضعف جدی در مسیر عدالت‌گستری ملی بدل شود اما شرایط جنگی ملموس و نصرت الهی زمینه تبدیل این سیئه به حسنه را رقم زد و به نقطه کانونی قوت و مقاومت کشور بدل شد؛ اما همچنان نیازمند ترمیم و صیانت است. در کنار عناصر بالا، چهارچوب تحلیلی ما دو وجه عینی - ذهنی نیز دارد. ترکیب این ابعاد با یکدیگر ماتریسی هشت‌خانه‌ای خواهد ساخت که با آن اولاً می‌توان شرایط جامعه را از منظر عدالت اجتماعی تحلیل کرد و ثانیاً بر مبنای هر تحلیل و ارزیابی، مجموعه اقدامات اصلاحی، ترمیمی و حتی ساختی جدید را پیشنهاد کرد، بنابراین ما با هشت‌خانه متمایز برای تقویت جبهه عدالت اجتماعی مواجهیم که باید برای هر یک راهبرد و استراتژی متناسبی را اتخاذ کرد.

ادامه در صفحه ۷

بابک زنجانی می‌گوید

همه بدهی‌اش را صاف کرده

بانک مرکزی این حرف را قبول ندارد

«فرهیختگان» به فرضیات جدیدی

دست پیدا کرده است

پول ب.ز کجاست؟

«تهران»، فیلمی که در بالیوود علیه ایران ساخته شده عملاً یک کمدی ناخواسته است

اگه می‌توننی نخند!

مذاکرات ایران و سه کشور اروپایی برگزار شد

از ژنو چیزی
در می‌آید؟

منابع خبری می‌گویند

پوتین در حال ارائه یک راه حل میانه در ماجرای ماشه است

پیشنهاد
روسی

اسرائیل هم‌زمان با تجاوز به سوریه می‌خواهد در توافق امنیتی هم از جولانی امتیاز بگیرد

فشار از پایین، فشار از بالا

«فرهیختگان» از یک آسیب مهم طرح رتبه‌بندی گزارش می‌دهد

معلمان را گرفتار مافیای
مقاله‌فروشی نکنید